

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Ενότητα 2: ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑΣ Α΄ **Αισχύλος (68Θ200)**

Πέρσαι: Η Τραγωδία της Ιστορίας

Αικατερίνη (Καίτη) Διαμαντάκου

Φιλοσοφική Σχολή

Τμήμα Θεατρικών Σπουδών

ΠΕΡΣΑΙ

Εικόνα 1: Παράσταση «Θεάτρου Τέχνης», Θέατρο Ηρώδου του Αττικού 1965
(1976, 1987, 1988, 2000)

Η ταυτότητα της τραγωδίας I

- Τίτλος: *Πέρσαι* (με βάση την ταυτότητα Χορού, αλλά και τη βασική θεματική του δράματος και την εκπροσώπηση ολόκληρου του εμπλεκόμενου στην «ύβριν» έθνους)

Η ταυτότητα της τραγωδίας II

- Διαγωνιστικό πλαίσιο: **472 π.Χ. Μεγάλα Διονύσια**, αρχοντεία Μένωνος, χορηγία Περικλή (495-429 π.Χ.)
- Διαγωνιστική κατάταξη στην **πρώτη θέση**.
- Ορισμός κριτών:
 - ❑ Οι υποψήφιοι κριτές ορίζονται από τα μέλη του συμβουλίου κάθε φυλής
 - ❑ Κλήρωση ενός ονόματος από καθεμία από τις 10 κάλπες
 - ❑ 10 πινακίδες με κατάταξη των διαγωνιζομένων κατά σειρά προτιμήσεως
 - ❑ Κλήρωση 5 πινακίδων από τις 10 και ακύρωση των υπόλοιπων πινακίδων

Η ταυτότητα της τραγωδίας III

- Επανάληψη (και επανεπεξεργασία;) του δράματος στις Συρακούσες (στο πρώτο ή δεύτερο ταξίδι του Αισχύλου εκεί).
Πρβλ. Αριστοφ. *Βάτρ.* 1028
- Θεματικό υλικό: Η ναυμαχία της Σαλαμίνας και οι επιπτώσεις της στους Πέρσες - Το πρώτο «ιστορικό» δράμα στο παγκόσμιο θέατρο – Η μόνη σωζόμενη «τραγωδία επικαιρότητας»
- Πρότυπα: *Μιλήτου Άλωσις* (493/2) και *Φοίνισσαι* (*Δίκαιοι ή Πέρσαι ή Σύνθωκοι*;) (476/5) Φρυνίχου – Χορηγός: Θεμιστοκλής
- Χορηγός στη διδασκαλία της τριλογίας του Αισχύλου: πιθ. Περικλής

Η ταυτότητα της τραγωδίας IV

- Τετραλογία Αισχύλου: το ζήτημα της θεματικής σύνδεσης ή της ελεύθερης σύνθεσης (που, σύμφωνα με τη Σούδα, εισήγαγε ο Σοφοκλής)
- Φινεύς (γιος του Αγήνορα, αδελφός του Κάδμου, σύζυγος της Κλεοπάτρας και της Ιδαίας· μάντης, που τιμωρήθηκε με τύφλωση από τους θεούς, επειδή τύφλωσε τα παιδιά του καθ' υπόδειξη της δεύτερης γυναίκας του, και ο οποίος απαλλάχθηκε από το αιώνιο πρόσθετο μαρτύριο της πείνας χάρη στους Αργοναύτες γιους του Βορέα, κατά τη μετάβασή τους στην Κολχίδα). Προφητεία του Φινέα για την απόβαση των Περσών στην Ελλάδα ως αντίποινα για την απόβαση των Αργοναυτών στην Κολχίδα (πρβλ. Ηρόδοτος [485-421-415 π.Χ.] I, 2);
- Πέρσαι

Η ταυτότητα της τραγωδίας V

- Γλαύκος Ποτνιεύς (γιος του Σίσυφου και της Μερόπης, που κατασπαράχθηκε ή διαμελίστηκε στην Ιωλκό, κατά τους επικήδειους αγώνες του Πελία, από τα μανιασμένα άλογά του, επειδή τα τάιζε με κρέας; ως τιμωρία από την Αφροδίτη, επειδή ο Γλαύκος δεν άφηνε τα άλογά του να ζευγαρώσουν, για να αυξήσουν την ταχύτητά τους; – Ποτνιές: περιοχή κοντά στις Πλαταιές, όπου σκοτώθηκε εξαιτίας του τραυματισμένου αλόγου του ο Πέρσης στρατηγός του ιππικού, Μασίστιος)
- Προμηθεύς Πυρκαεύς (σχέση με τη λιτανεία αφής της φλόγας σε όλους τους ιερούς τόπους της χώρας, από την ιερή φλόγα της εστίας των Δελφών, μετά τη μάχη των Πλαταιών;)

Η ταυτότητα της τραγωδίας VI

- 1077 στίχοι
- Δραματικά πρόσωπα: **ΧΟΡΟΣ ΓΕΡΟΝΤΩΝ** (505 στίχοι) - **ΑΤΟΣΣΑ** (173 στ.) - **ΑΓΓΕΛΟΣ** (206 στ.) - **ΕΙΔΩΛΟΝ ΔΑΡΕΙΟΥ** (125 στ.) – **ΞΕΡΞΗΣ** (68 στ.)
- Κειμενική, σκηνική και επικοινωνιακή επικυριαρχία του Χορού
- Σκηνική και επικοινωνιακή υπεροχή της Άτοσσας (το πρώτο χρονολογικά τραγικό πρόσωπο)
- Ανάγκη δύο υποκριτών: 1. Άτοσσα + Ξέρξης - 2. Άγγελος + Δαρείος; Ή 1. Άτοσσα – 2. Άγγελος + Δαρείος + Ξέρξης;

Η ταυτότητα της τραγωδίας VII

- **Δραματικός παριστάμενος (μιμητικός) χρόνος:** 480 π.Χ., μετά τη ναυμαχία της Σαλαμίνας, την ήττα των Περσών και την καθ'οδόν επιστροφή του Ξέρξη
- **Δραματικός αφηγηματικός (διηγητικός, λεκτικός) χρόνος:** Το παρελθόν της Περσίας, η μάχη των Πλαταιών, οι επόμενες απελευθερωτικές εκστρατείες των Ελλήνων
- **Δραματικός παριστάμενος (μιμητικός, σκηνικός) χώρος:** σε έναν δημόσιο χώρο κάπου στα Σούσα, πρωτεύουσα της Περσίας
- **Δραματικός εξω-σκηνικός χώρος:** Το παλάτι του Δαρείου
- **Δραματικός αφηγηματικός (διηγητικός, λεκτικός) χώρος:** Περσία - Ελλάδα - Σαλαμίνα

ΠΑΡΟΔΟΣ: στ. 1-154

Χορός Περσών Γερόντων Ι

- **Ο Πρόλογος των Φοινισσών του Φρυνίχου:** Προλογική παρουσία ενός Πέρση ευνούχου, ο οποίος αναγγέλλει την ήττα σε έναν εσωτερικό χώρο συμβουλίου.
- **Χορός γυναικείος:** χήρες των ναυτικών; μητέρες; ιερόδουλες;
- **Πέρσες σύμβουλοι:** παραχορήγημα;

ΠΑΡΟΔΟΣ: στ. 1-154

Χορός Περσών Γερόντων II

- «Εκθετική», «τεχνική», «αφηγηματική» λειτουργία της **Παρόδου των Περσών:**
- ✓ Ο δραματικός (παριστάμενος και αφηγηματικός) χώρος και χρόνος
- ✓ Η δραματική ταυτότητα Χορού
- ✓ Η συναισθηματική κατάσταση
- ✓ Σκηνογραφικές-ενδυματολογικές (υπο)δηλώσεις για την «όψη» του δράματος
- ✓ Εισαγωγή πολλών μοτίβων
- ✓ Εισαγωγή του βασικού θέματος της ανθρώπινης «Άτης» και της θεϊκής «απάτης»

ΠΑΡΟΔΟΣ: στ. 1-154

Χορός Περσών Γερόντων III

- Το μοτίβο της περσικής δύναμης και της αριθμητικής υπεροχής
- Το μοτίβο του «ζυγού» (στ. 50, 71-72, 130-31)· πρβλ. «ποιμανόριον» (στ. 74), «μονόζυξ» (στ. 139), αργότερα «ποιμάνωρ» (στ. 240)
- Το μοτίβο της εξίσωσης των Περσών μοναρχών με θεούς: Ο «ισόθεος» (στ. 80) Ξέρξης - Η Άτοσσα ως «φάος ἴσον ὀφθαλμοῖς θεῶν» (στ. 150-151)
- Το μοτίβο της αντιπαράθεσης διαφορετικών τρόπων πολεμικής τακτικής: τόξο (Πέρσες) / δόρυ (Ἕλληνες) (στ. 85-86, 146-149, αργότερα 239-240)

ΠΑΡΟΔΟΣ: στ. 1-154

Χορός Περσών Γερόντων IV

- Στίχοι 20-58: Ο (πρώτος) κατάλογος Περσών στρατηγών (17 ονόματα στρατηγών και 13 τοπωνύμια ή εθνικά επίθετα): ένα προκαταρκτικό «προσκλητήριο πεσόντων», «μνημόσυνο»
- Η διεύρυνση του αφηγηματικού χώρου των «αμάχων» (και κυρίως των γυναικών) Περσών (στ. 63-64, 122-139)
- Η Άτη (παραπλάνηση/πλάνη) ως βασικό στοιχείο της τραγικής ερμηνείας του κόσμου (στ. 94-100)

ΠΑΡΟΔΟΣ: στ. 1-154

Χορός Περσών Γερόντων V

- Η πρόσκληση για σύσκεψη («τόνδ' ἐνεζόμενοι τέγος ἀρχαῖον», στ. 141) και η ματαίωσή της
- Κυκλικό σχήμα Παρόδου: πρβλ. στ. 1-6 και 140-147
- Η εκτενής αναγγελία εισόδου της Ἄτοσσας (στ. 150-154), που θα επεκταθεί αμέσως στη συνέχεια με τον απευθείας χαιρετισμό της.

Εικόνα 2: Μακέτα σκηνικού, Βασίλη Βασιλειάδη, για την παράσταση των *Περσών* από το Εθνικό Θέατρο (1971), σκηνοθεσία Τάκη Μουζενίδη

Α΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (στ. 155-531)
ΧΟΡΟΣ – ΑΤΟΣΣΑ – ΑΓΓΕΛΟΣ
I. ΟΝΕΙΡΟ ΑΤΟΣΣΑΣ –
II. ΑΝΑΓΓΕΛΙΑ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ

Α΄ ΜΕΡΟΣ: ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΤΗΣ ΑΤΟΣΣΑΣ (στ. 155-248) I

- Η αγγελία εισόδου και η προσφώνηση της Άτοσσας - Έμμεσες σκηνικές οδηγίες: η «όψις» της βασίλισσας - χρήση άρματος (πρβλ. στ. 607-609) - ο εξω-σκηνικός χώρος του παλατιού (πρβλ. στ. 159-160, 229-230, 523-524, 607-608)
- Η συναισθηματική κατάσταση της βασίλισσας: ενίσχυση των κακών προαισθημάτων

Α΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (στ. 155-531)
ΧΟΡΟΣ – ΑΤΟΣΣΑ – ΑΓΓΕΛΟΣ
I. ΟΝΕΙΡΟ ΑΤΟΣΣΑΣ – II. ΑΝΑΓΓΕΛΙΑ
ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ

Α΄ ΜΕΡΟΣ: ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΤΗΣ ΑΤΟΣΣΑΣ (στ. 155-248) II

- Το όνειρο και τα μοτίβα-θέματα που (επαν)εισάγει: το μοτίβο του «ζυγού», το μοτίβο της ενδυματολογικής εξαθλίωσης του Ξέρξη, το μοτίβο της «υλικής» ευημερίας των Περσών και της υλιστικής αντίληψής τους, το θέμα του νεκρού Βασιλιά και του ζωντανού διαδόχου του, το θέμα της «εξίσωσης» Περσών-Ελλήνων

Α΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (στ. 155-531)
ΧΟΡΟΣ – ΑΤΟΣΣΑ – ΑΓΓΕΛΟΣ
I. ΟΝΕΙΡΟ ΑΤΟΣΣΑΣ – II. ΑΝΑΓΓΕΛΙΑ
ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ

Α΄ ΜΕΡΟΣ: ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΤΗΣ ΑΤΟΣΣΑΣ (στ. 155-248) III

- Η συμβολική σημασία του ονείρου (και του οιωνού) και η διάχυση των εικόνων του σε όλη την τραγωδία
- Διφορούμενη αντίδραση του Χορού στην αφήγηση του ονείρου και του οιωνού (στ. 215-225), ως ασαφών και ουδέτερων πληροφοριών
- Ο Χορός προτρέπει την Άτοσσα σε προσφορά χοών στον νεκρό Δαρείο – Δραματική κλιμάκωση της εμφάνισης του Ειδώλου του Δαρείου
- Εμβόλιμη στιχομυθία Άτοσσας – Χορού: Η προβολή της Αθήνας (γεωγραφική θέση, στρατιωτική δύναμη, πηγές πλούτου, πολεμικός εξοπλισμός και τρόπος μάχης, τρόπος διακυβέρνησης)

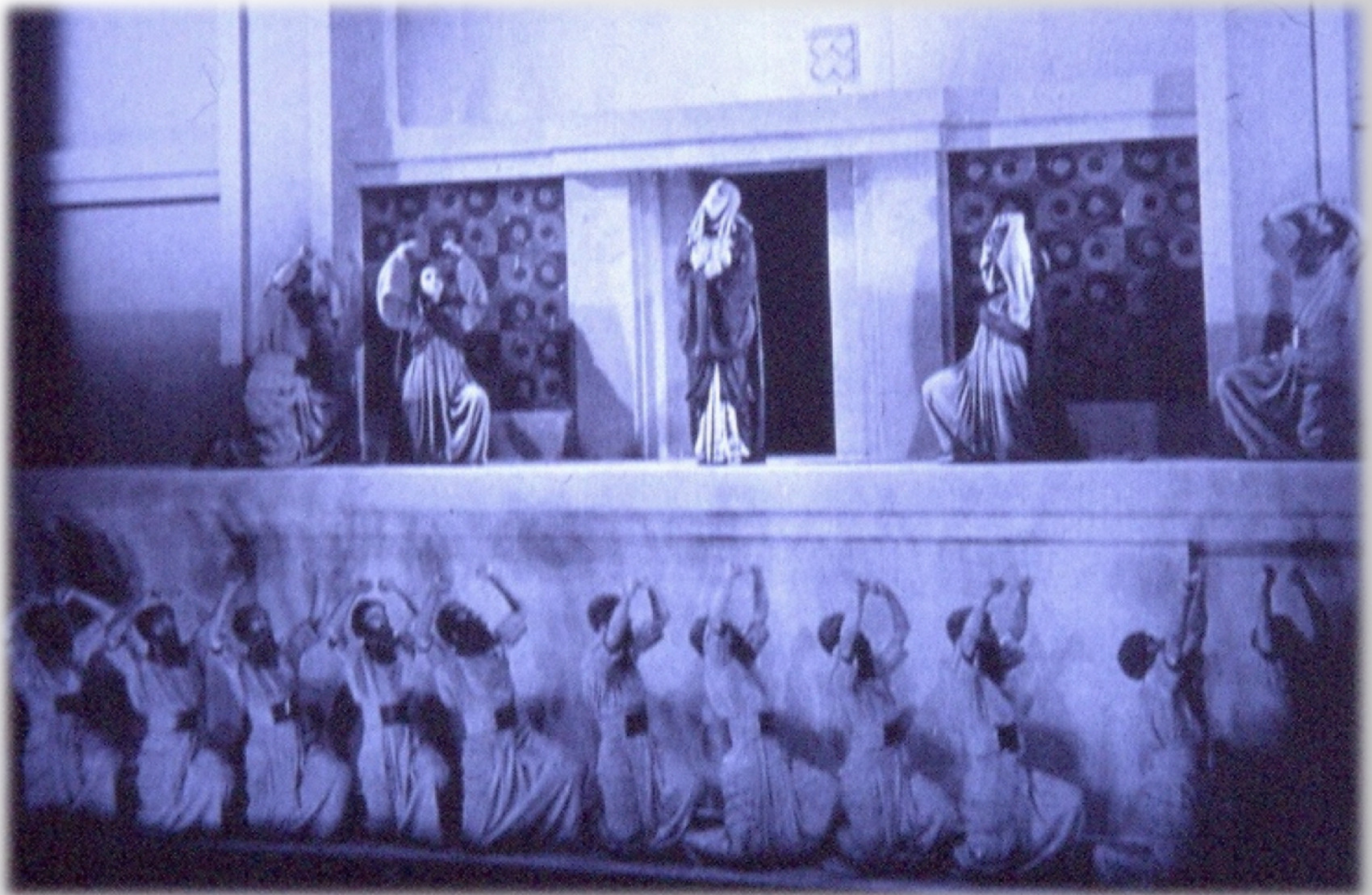
Βασίλισσα: *Τῖς δὲ ποιμάνωρ ἐπέστι κάπιδεσπόζει στρατῶ;*

Χορός: *Οὔτινος δοῦλοι κέκληνται φωτὸς οὐδ' ὑπήκοοι.*

« Βασίλισσα: *Ποιον ἔχουν βασιλέα κι αρχιστράτηγο;*

Χορός: *Δεν λογιάζονται δούλοι και υπήκοοι κανενός».*

(Πέρσαι, στ. 241-242)

Εικόνα 3: Παράσταση *Περσών* από το Εθνικό Θέατρο (κλειστή σκηνή, 1934).
Σκηνοθεσία Φώτου Πολίτη. Άτοσσα: Κατίνα Παξινού

Α΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ : ΧΟΡΟΣ – ΑΤΟΣΣΑ – ΑΓΓΕΛΟΣ

I. ΟΝΕΙΡΟ ΑΤΟΣΣΑΣ – II. ΑΝΑΓΓΕΛΙΑ

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ (στ. 155-531)

Β΄ ΜΕΡΟΣ: Η ΑΝΑΓΓΕΛΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ (στ. 249-531) I

- ✓ Η αναγγελία εισόδου του Αγγέλου – Έμμεσες σκηνικές οδηγίες «όψεως»
- ✓ Η αιφνιδιαστική αναγγελία της καταστροφής και η σιωπή της Άτοσσας (στ. 290κε.)
- ✓ Η ανακουφιστική –για την Άτοσσα— πληροφορία για τη διάσωση του Ξέρξη (στ. 299)
- ✓ Τετραμερής άρθρωση της διεξοδικής παραστατικής αφήγησης:

Α΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ : ΧΟΡΟΣ – ΑΤΟΣΣΑ – ΑΓΓΕΛΟΣ

I. ΟΝΕΙΡΟ ΑΤΟΣΣΑΣ – II. ΑΝΑΓΓΕΛΙΑ

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ (στ. 155-531)

Β΄ ΜΕΡΟΣ: Η ΑΝΑΓΓΕΛΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ (στ. 249-531) II

- 1) Ο κατάλογος των πεσόντων (στ. 302-330): 55 ονόματα Περσών στρατηγών που προσδιορίζονται με βάση συγκεκριμένα φυσικά χαρακτηριστικά τους, το αξίωμά τους, τη γεωγραφική/εθνική προέλευσή τους ή την πολεμική αξία τους.

Παρεμβαλλόμενη στιχομυθία Άτοσσας-Αγγέλου (στ. 331-352): Η αριθμητική υπεροχή των Περσικών πλοίων (1207) έναντι των ελληνικών (300) – Η διάσωση της Αθήνας χάρη στη θεϊκή και ανθρώπινη συνέργεια (στ. 347-349)

Α΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ : ΧΟΡΟΣ – ΑΤΟΣΣΑ – ΑΓΓΕΛΟΣ

I. ΟΝΕΙΡΟ ΑΤΟΣΣΑΣ – II. ΑΝΑΓΓΕΛΙΑ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ (στ. 155-531)

Β΄ ΜΕΡΟΣ: Η ΑΝΑΓΓΕΛΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ (στ. 249-531) III

2) Η ναυμαχία της Σαλαμίνας (στ. 353-402): Η παραπλανητική πληροφορία στον Ξέρξη για αποχώρηση των Ελλήνων στη διάρκεια της νύχτας, η προετοιμασία του περσικού στόλου και ο διάπλους της θάλασσας, η επίθεση των Ελλήνων την επόμενη αυγή (ηχητικός χώρος), οι τρομακτικές απώλειες των Περσών

Παρεμβαλλόμενη στιχομυθία Άτοσσας-Αγγέλου (στ. 403-446): Θρήνος της Άτοσσας και προετοιμασία για την αφήγηση της επόμενης φάσης της καταστροφής

Α΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ : ΧΟΡΟΣ – ΑΤΟΣΣΑ – ΑΓΓΕΛΟΣ
I. ΟΝΕΙΡΟ ΑΤΟΣΣΑΣ – II. ΑΝΑΓΓΕΛΙΑ
ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ (στ. 155-531)

Β΄ ΜΕΡΟΣ: Η ΑΝΑΓΓΕΛΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ (στ. 249-531) IV

Αντιπαράθεση ανάμεσα στον κόσμο του «σκοταδιού» (νύχτα, σιωπή, απόκρυψη, δουλικότητα, αβουλία, τυφλότητα ηθική και πολιτική) και στον κόσμο του «φωτός» (αυγή, κραυγή, θάρρος, αυτενέργεια, αυτοπειθαρχία, αυτοδιάθεση ατομική και συλλογική)

*ὦ παῖδες Ἑλλήνων ἴτε,
ἐλευθεροῦτε πατρίδ', ἐλευθεροῦτε δὲ
παῖδας, γυναῖκας, θεῶν τε πατρῶων ἔδη,
θήκας τε προγόνων· νῦν ὑπὲρ πάντων ὁ ἀγών.*

(Πέρσαι, Ἀγγελιοφόρος, στ. 402-405)

Α΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ : ΧΟΡΟΣ – ΑΤΟΣΣΑ – ΑΓΓΕΛΟΣ
I. ΟΝΕΙΡΟ ΑΤΟΣΣΑΣ – II. ΑΝΑΓΓΕΛΙΑ
ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ (στ. 155-531)

Β΄ ΜΕΡΟΣ: Η ΑΝΑΓΓΕΛΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ (στ. 249-531) IV

3) Τα γεγονότα μετά τη ναυμαχία: Οι απώλειες των Περσών στη νήσο Ψυττάλεια, η άτακτη φυγή του περσικού στρατού, οι αντιδράσεις του Ξέρξη από το όρος Αιγάλεω (στ. 447-471)

Οι αντιδράσεις της Άτοσσας (στ. 472-478): Η «τιμωρία» του Ξέρξη για την επιθυμία του να εκδικηθεί τις απώλειες στον Μαραθώνα («αναγνώριση» από μέρους της Άτοσσας) – Ερώτηση για την τύχη των διασωθέντων

Α΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ : ΧΟΡΟΣ – ΑΤΟΣΣΑ – ΑΓΓΕΛΟΣ

Ι. ΟΝΕΙΡΟ ΑΤΟΣΣΑΣ – ΙΙ. ΑΝΑΓΓΕΛΙΑ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ (στ. 155-531)

Β΄ ΜΕΡΟΣ: Η ΑΝΑΓΓΕΛΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ (στ. 249-531) V

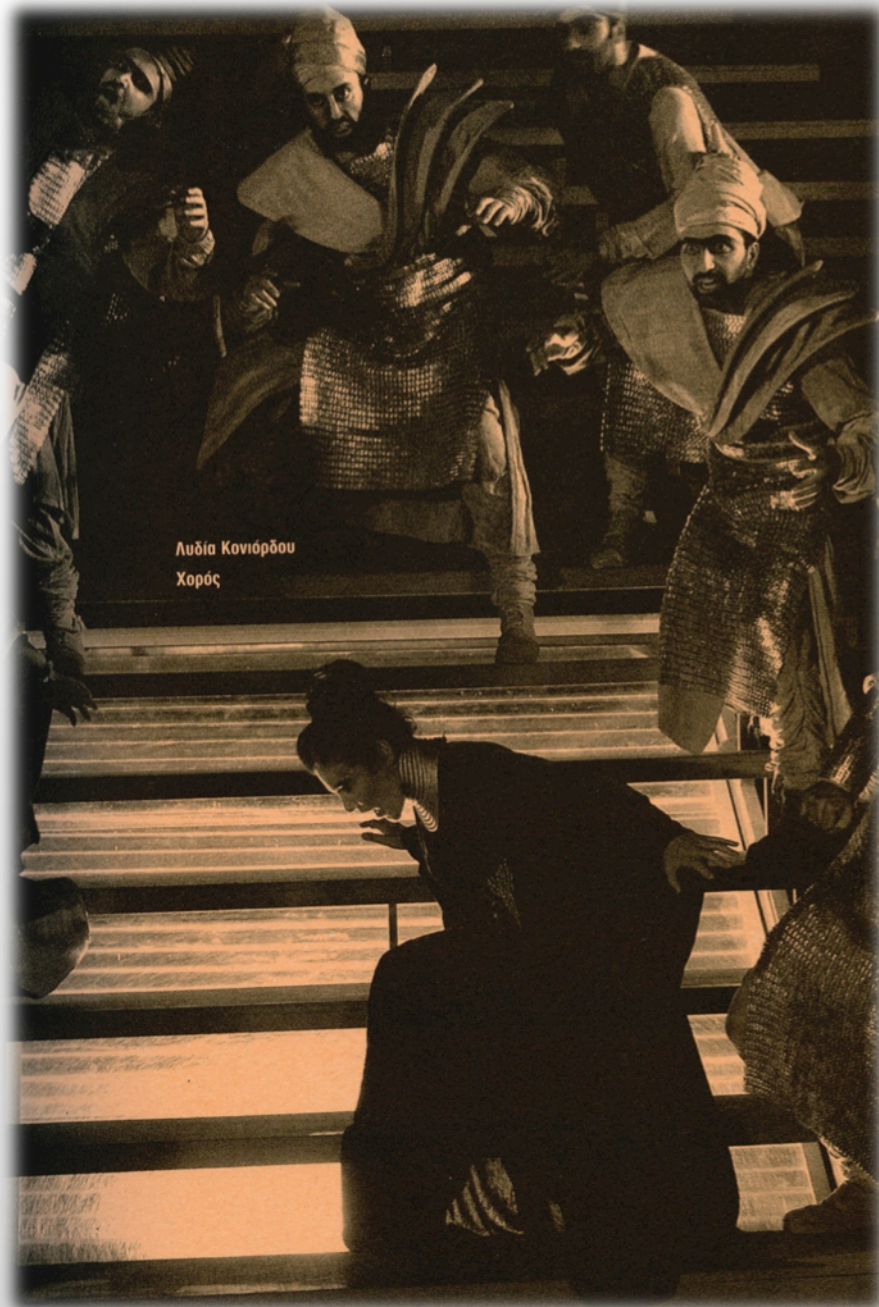
- 4) Το δρομολόγιο της αποχώρησης των Περσών από τον ελληνικό χώρο (στ. 479-514): Βοιωτία, Φωκίδα, Αχαΐα, Θεσσαλία, Μακεδονία (νέες απώλειες στον Στρυμόνα), Θράκη
- ✓ **Άτοσσα:** Η επιβεβαίωση του ονείρου της – Κατάκριση του Χορού για την πλάνη του – Έξοδός της για την προετοιμασία χοών - Οδηγίες προς τον Χορό για την υποδοχή του αναμενόμενου Ξέρξη
 - ✓ Η σκιαγράφηση των Περσών μέσα από την Πάροδο και την Αγγελική Ρήση: η αριθμητική και υλική υπεροχή ως σύμβολο δύναμης αλλά και ως μείζων παράγοντας της καταστροφής

Α΄ ΣΤΑΣΙΜΟ (στ. 548-597)

- ◆ **Λιτανικός θρήνος για την καταστροφή**
- **1^ο στροφικό ζεύγος:** Επίκληση στον Δία – Ανασύσταση του αφηγηματικού χώρου του θρηνούντος περσικού «οίκου» - Έμφαση στο πρόσωπο του «δυσφρόνου» Ξέρξη (τριπλή επανάληψη του ονόματός του), έναντι του «άβλαβου», «φίλου άκτορος» Δαρείου
- **2^ο στροφικό ζεύγος:** η μοίρα των νεκρών και ο θρήνος των συγγενών
- **3^ο στροφικό ζεύγος:** η ανησυχία για την ισορροπία και την επιβίωση του περσικού κράτους, μετά την ήττα του βασιλιά (= απελευθέρωση όχι μόνο των Ελλήνων, αλλά και των Περσών υπηκόων!)

Εικόνα 4: Πέρσες, «Εθνικό Θέατρο», σκηνοθεσία Dimiter Gotscheff, 2009

Λυδία Κονιόρδου
Χορός

Εικόνα 5: «Εθνικό Θέατρο,
θέατρο Επιδαύρου, 2006.
Σκηνοθεσία: Λυδία Κονιόρδου

Β' ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (στ. 598-851)

ΧΟΡΟΣ - ΑΤΟΣΣΑ – ΕΙΔΩΛΟΝ ΔΑΡΕΙΟΥ Ι

- Η «όψις» της Άττοσας: η κλιμάκωση της οπτικής υποβίβασης και της καταβατικής πορείας του περσικού μοναρχικού οίκου (στ. 607-609)
- Οι «ελληνικές» χοές της Άττοσας (στ. 609-618): Η (πολιτισμική και ανθρωπολογική) προσέγγιση Ελλήνων-Περσών μέσα από παρόμοιες θρηνωδίες, παρόμοια ταφικά έθιμα, παρόμοια ανθρωπομορφική θεολογία
- Η αλλαγή του τόπου δράσης: ο τάφος του «δαίμονος», «ίσοδαίμονος», «Σουσιγενοῦς θεοῦ», «θεομήστορος» Δαρείου («ὄχθος», στ. 649, 659)

Β΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (στ. 598-851)

ΧΟΡΟΣ -ΑΤΟΣΣΑ – ΕΙΔΩΛΟΝ ΔΑΡΕΙΟΥ ΙΙ

- Η επίκληση και η εμφάνιση του Ειδώλου Δαρείου : η εντυπωσιακή σκηνική εικόνα με βάση τη γλωσσική, σκηνογραφική, ενδυματολογική, κινησιακή, ορχηστρική σύνθεσή της
- Η απροσδόκητη (;) εμφάνιση του Ειδώλου του Δαρείου
- Στιχομυθία βασιλικού ζεύγους: η πληροφόρηση του Δαρείου για την ήττα των Περσών υπό την ηγεσία του Ξέρξη

Β΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (στ. 598-851)

ΧΟΡΟΣ -ΑΤΟΣΣΑ – ΕΙΔΩΛΟΝ ΔΑΡΕΙΟΥ ΙΙΙ

- Τριμερής άρθρωση της ρήσης του Δαρείου:
 - 1) Ερμηνεία της καταστροφής (στ. 739-752) και συμπληρωματική απάντηση της Άτοσσας (θεϊκός «δαίμων», παλιός «χρησμός», νεανικό «θράσος», «νόσος φρενῶν», «οὐκ ευβουλία», «κακαὶ ὁμιλῖαι» του «θούριου» Ξέρξη, ισχυρό πατρικό πρότυπο)
 - 2) Ανάληψη στο παρελθόν της περσικής μοναρχίας (στ. 759-786): 7 διαδοχικοί μονάρχες μέχρι τον Ξέρξη – Στιχομυθία με τον Χορό: Ο Δαρείος συμβουλεύει εγκατάλειψη οποιουδήποτε σχεδίου νέας επίθεσης των Περσών κατά των Ελλήνων
 - 3) Ανάληψη στο παρελθόν της περσικής επίθεσης και πρόληψη του μέλλοντος (στ. 800- 831): οι ιεροσυλίες των Περσών στην ελληνική γη, η επικείμενη μάχη των Πλαταιών και οι νέες απώλειες των Περσών

Β' ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (στ. 598-851)

ΧΟΡΟΣ - ΑΤΟΣΣΑ - ΕΙΔΩΛΟΝ ΔΑΡΕΙΟΥ ΙΙΙ

- **Οδηγίες του Δαρείου στην Άτοσσα (στ. 832 κ.εξ.):** εμμονή στη διατήρηση της ηγεμονικής (εξωτερικής-ενδυματολογικής) επιφάνειας → κλιμάκωση της αναμενόμενης εμφάνισης του Ξέρξη
- **Η πρισματικότητα της ύβρης του Ξέρξη:** ιδιοσυγκρασία του ίδιου, νεανική ηλικία-αφροσύνη, κακές συναναστροφές, επιβλητικό πατρικό πρότυπο, προγονικές καταβολές, ανθρώπινη ύβρις, θεϊκή συνέργεια, θεϊκός χρησμός, ηθικές, θρησκευτικές και πολιτικές ελλείψεις του Περσικού κράτους

*Φεῦ, ταχεῖα γ' ἦλθε χρησμῶν πρᾶξις, ἐς δὲ παῖδ' ἐμὸν
Ζεὺς ἀπέσκηψεν τελευτὴν θεσφάτων· ἐγὼ δέ που
διὰ μακροῦ χρόνου τάδ' ἠϋχουν ἐκτελεστήσειν θεοῦς· ἀλλ'
ὅταν σπεύδη τις αὐτός, χῶ θεὸς συνάπτεται.*

*«Α, οι χρησμοί τι γρήγορα που αλήθεψαν!
Ὅρισε ο Δίας και ξέσπασαν στο γιο μου
οι προφητείες! Κι ἐγὼ γελιόμουν κι ἔλεγα πως οι θεοί
θα τις αργοπορούσαν! Μα ὅταν στο χαμό σου
Μόνος σου τρέχεις, τρέχει κι ο θεός!»*

(Πέρσαι, Εἶδωλον Δαρείου, στ. 739-742, μτφ. Π. Μουλλάς)

Εικόνα 6: «Εθνικό Θέατρο» 1990. Σκηνοθεσία: Κώστας Μπάκας

Εικόνα 7: Θέατρο «Άπτις», 1990. Σκηνοθεσία: Θεόδωρος Τερζόπουλος

Εικόνα 8: Θεατρικός Οργανισμός Κύπρου, 1995.
Σκηνοθεσία: Νίκος Χαραλάμπους

Εικόνα 9: *Πέρσες*, 1978, Κ.Θ.Β.Ε.,
Σκηνοθεσία: Σπύρος Ευαγγελάτος

Εικόνα 10: Πέρσες, «Εθνικό Θέατρο», σκηνοθεσία: D. Gotscheff 2009

Β΄ ΣΤΑΣΙΜΟ (στ. 852-906)

- Εγκωμιασμός της δύναμης και των επιτευγμάτων του («παντάρκους, άκάκου, άμάχου, ίσοθέου») Δαρείου – Αντίθεση με την επικείμενη εμφάνιση του Ξέρξη
- Εξύμνηση της περσικής επέκτασης – Αντιστικτική προβολή της περσικής ήττας
- Η διάνοιξη του αφηγηματικού/διηγητικού χώρου (Θρακικά παράλια, παράλια Μ. Ασίας, Προποντίδα, Λέσβος, Σάμος, Χίος, Πάρος, Νάξος, Μύκονος, Τήνος, Άνδρος, Λήμνος, Ρόδος, Ικαρία, Κνίδος, Κύπρος)
- → Διάνοιξη του ορίζοντα για νέους πιθανούς απελευθερωτικούς αγώνες

Γ΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ – ΕΞΟΔΟΣ (στ. 907-1077) I

- Η αναμενόμενη –χωρίς αναγγελία– είσοδος του απομονωμένου και εξαθλιωμένου Ξέρξη
- Η οπτική αναπαράσταση και σωματοποίηση της περσικής ήττας μέσω του Ξέρξη (στ. 1016, 1018, 1030, 1036): σκισμένη στολή, γυμνή από βέλη φαρέτρα, απουσία φρουράς-εγκατάλειψη
- Τρίτος «κατάλογος πεσόντων» Περσών: κυκλική αφηγηματική αποτύπωση της πανωλεθρίας

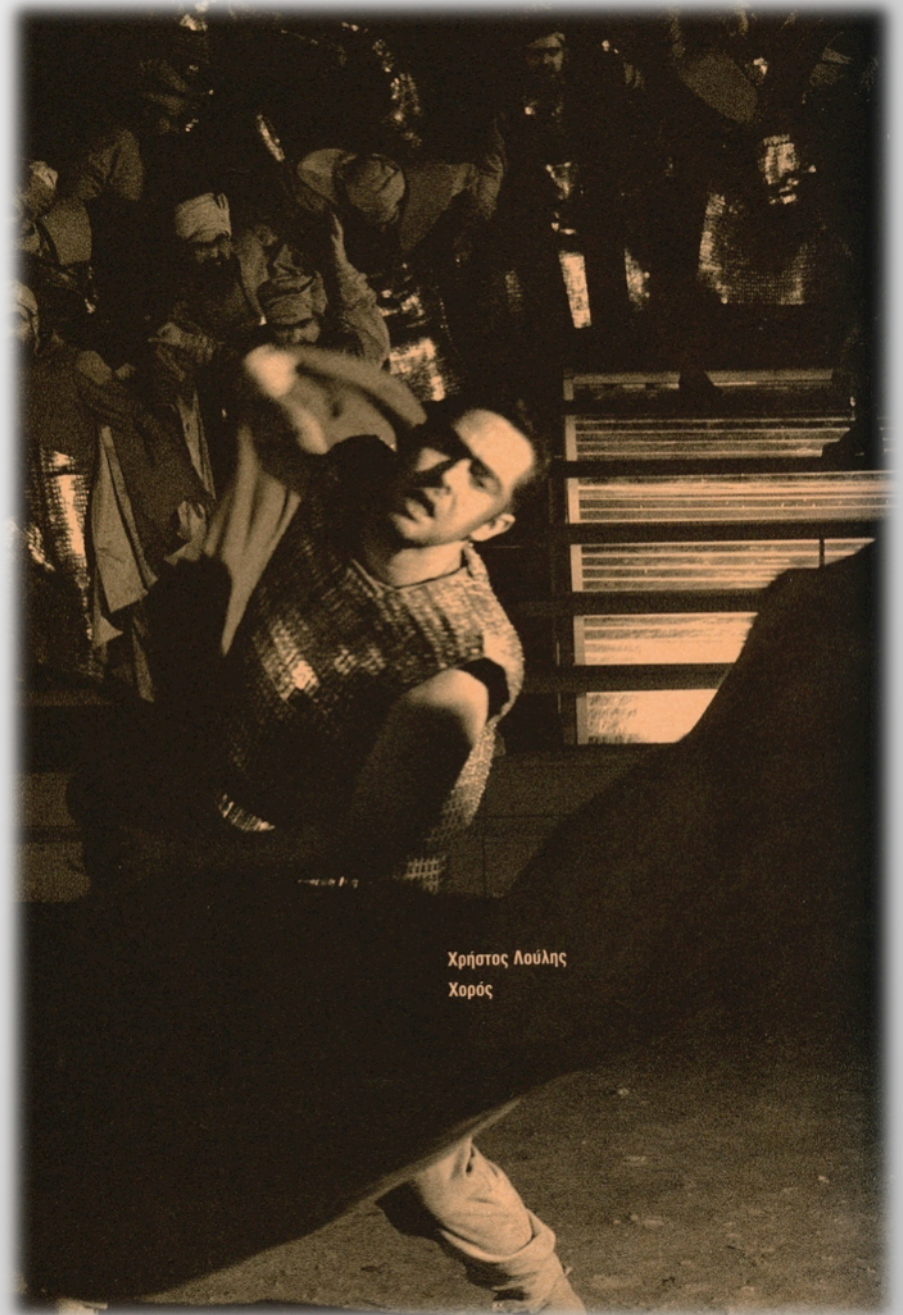
Γ΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ – ΕΞΟΔΟΣ (στ. 907-1077) II

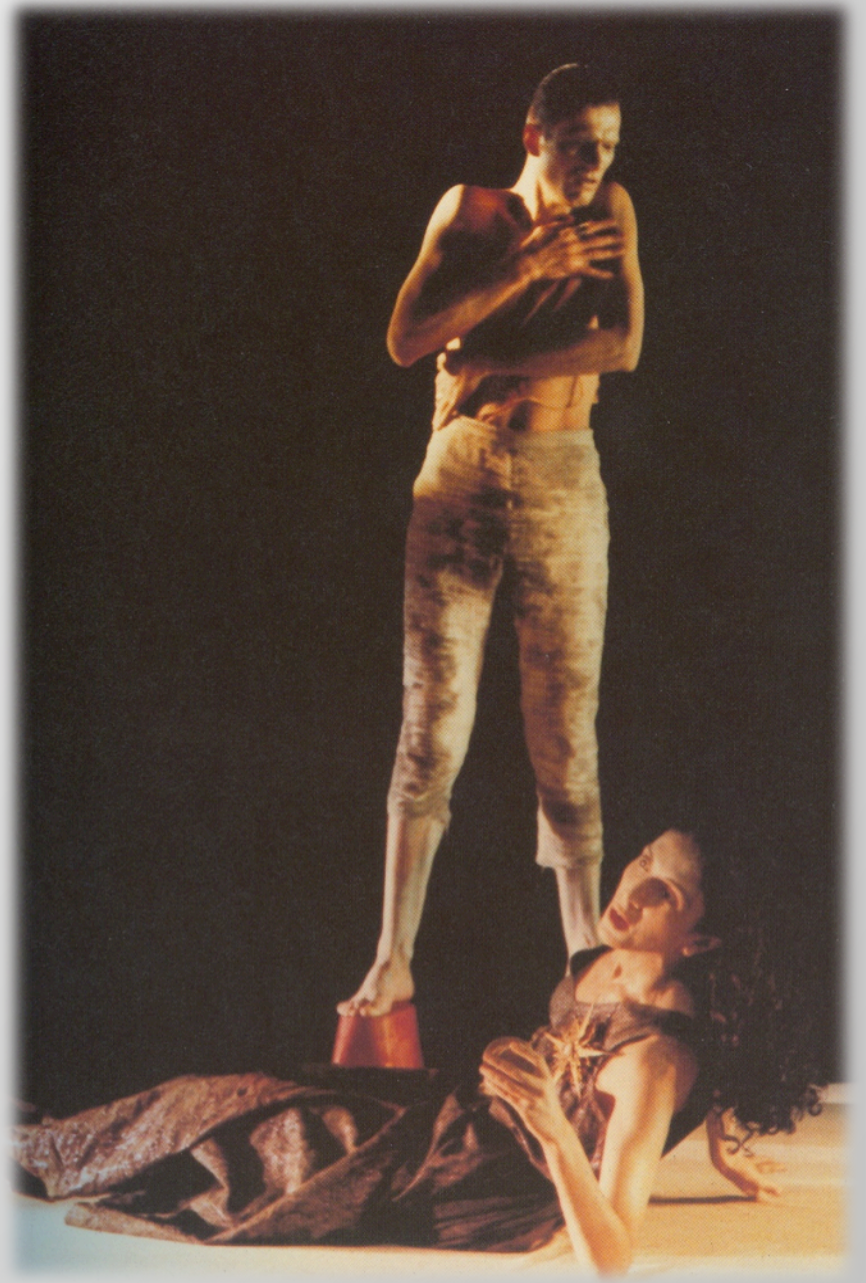
- Η συνάντηση του βασιλιά με την κοινότητα (μετάβαση από το α΄ενικό στο α΄πληθυντικό πρόσωπο, στ. 1008-9: *πεπλήγμεθα*)
- Εκτεταμένος θρήνος του Χορού με επίκεντρο τον ηττημένο βασιλιά και με κορύφωση μια αντιφωνία άναρθρων, κατακερματισμένων κραυγών
- Κοινή έξοδος Χορού-Ξέρξη «ές οΐκους» (στ. 1077)

Εικόνα 11: *Πέρσες*, «Εθνικό Θέατρο» 1999.
Σκηνοθεσία: Λευτέρης Βογιατζής

Εικόνα 12: «Εθνικό Θέατρο»
Σκηνοθεσία: Λυδία Κονιόρδου, 2006

Εικόνα 13: Θέατρο «Άττις»

Σκηνοθεσία: Θεόδωρος Τερζόπουλος 1990

Εικόνα 14: Πέρσες, «Εθνικό Θέατρο», 2009

Ζητήματα δραματουργίας I

- ❖ **Απλότητα δομής, αλλά και υπολογισμένη αρχιτεκτονική σύνθεση:**
 - ✓ **ΠΡΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ**
 - ✓ **1^ο ΜΕΡΟΣ (ΑΝΑΓΓΕΛΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ)**
 - ✓ **2^ο ΜΕΡΟΣ (ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΟΥ ΕΙΔΩΛΟΥ)**
 - ✓ **ΤΕΛΙΚΟΣ ΘΡΗΝΟΣ**
- ❖ **Μορφική αντιστοιχία μεταξύ των δύο μερών: το καθένα περιέχει εκτενείς ρήσεις, η τελευταία εκ των οποίων αναφέρεται κάθε φορά σε θέματα μετά τη Σαλαμίνα.**
- ❖ **Τα συνδετικά μοτίβα του «ζυγού», της «αγωνίας», των «φθαρμένων ρούχων», της «αριθμητικής υπεροχής» και της «υλικής ευημερίας» των Περσών**

Ζητήματα δραματουργίας II

- ❖ **Ανοδική φορά κλιμάκωσης: ανησυχητική προαίσθηση στην Πάροδο → όξυνση φόβου και επιμήκυνση της άγνοιας μέσω του ονείρου και του οιωνού → αποκάλυψη της καταστροφής από τον Αγγελιοφόρο → εμφάνιση του ερμηνευτή από το βασίλειο των νεκρών → τελική έξαρση της οδύνης στην Έξοδο**
- ❖ **Συνεχείς αναβολές και ανατροπές μέχρι την επί σκηνής εμφάνιση του Ξέρξη**
- ❖ **«Ορατοριακός» χαρακτήρας – Απουσία δράσης και κεντρικής δραματικής μορφής**
- ❖ **Είδωλον Δαρείου: Η ενσωμάτωση της μυθοπλασίας και της μεταφυσικής στην ιστορική θεματολογία**

Ζητήματα σκηνικής παρουσίασης I

- ❖ Η απροσδιοριστία του σκηνικού χώρου – Η αλλαγή του τόπου δράσης από το «στέγος ἀρχαῖον» (τόπος συμβουλίου) στον «ὄχθον» (τάφος Δαρείου)
- ❖ Χρήση εισόδων (= παρόδων) - Οριζόντια προς το κοινό μετακίνηση των προσώπων
- ❖ Συμβολή της σκηνικής απροσδιοριστίας στη δημοσιοποίηση της προβληματικής
- ❖ Χρήση ἄρματος (και πομπής;) για την πρώτη άφιξη της Ἄτοσσας

Ζητήματα σκηνικής παρουσίασης II

- ❖ Στοιχεία τερατείας (= απροσδόκητα και ανοίκεια θεαματικά στοιχεία): Ανατολίτικη, πολυτελής «σκευή» Χορού και Άτοσσας, η εμφάνιση του Ειδώλου, η εμφάνιση του Ξέρξη
- ❖ Η σταδιακή αποτύπωση της καταστροφής → Η οπτικοποίηση της ήττας στη μορφή του Ξέρξη
- ❖ Σκηνές με κινησιακές, χορογραφικές και μιμικές απαιτήσεις (Πάροδος Χορού, επίκληση και εμφάνιση Ειδώλου Δαρείου, αντιδράσεις σιωπηλής Άτοσσας, Έξοδος Χορού και Ξέρξη)

Ζητήματα ερμηνευτικά- σημασιολογικά I

- ❖ Η «τραγικότητα» του Ξέρξη: οι μοιραίες επιπτώσεις μιας προηγηθείσας τραγικής «αμαρτίας» και «ύβρεως»
- ❖ Η πολλαπλή αιτιότητα της «ύβρεως» του Ξέρξη: ιδιοσυγκρασιακή φύση (φιλοπόλεμη διάθεση, ασέβεια, έπαρση), νεανική αφροσύνη, ανάγκη υπέρβασης του πατρικού προτύπου, κακοί σύμβουλοι, πολιτιστικές, πολιτικές και θρησκευτικές καταβολές, θεϊκή επενέργεια
- ❖ Η συνέργεια της θεϊκής επιταγής και της ανθρώπινης βούλησης

Ζητήματα ερμηνευτικά-σημασιολογικά II

- ❖ Αντιστροφή των συμπαθειών και θέαση των πραγμάτων από την οπτική γωνία των αντιπάλων – Ταύτιση ως έναν βαθμό με τον «εχθρό»
- ❖ Ο τρόπος σκιαγράφησης των «βαρβάρων»: έμφαση σε γενικές ηθικές και πολιτικές αρχές (αντιπαράθεση ποιότητας/ποσότητας, ιδέας/ύλης, ατόμου/μάζας, ελεύθερης αυτοδιάθεσης/απολυταρχίας) και όχι σε αποξενωτικές πολιτιστικές ιδιαιτερότητες μεταξύ Ελλήνων-Περσών

Ζητήματα ερμηνευτικά-σημασιολογικά ΙΙΙ

- ❖ Η σχέση της τραγωδίας με την πολιτική επικαιρότητα της εποχής: Οστρακισμός του δημοκρατικού Θεμιστοκλή, το 471 π.Χ. – Αυτοκτονία (;) του Θεμιστοκλή το 461 π.Χ. στην περσική αυλή του Αρταξέρξη, γιου του δολοφονηθέντος Ξέρξη
- ❖ Σταδιακή ανάρρηση του Περικλή (495-429 π.Χ.) στην πολιτική
- ❖ Οι *Πέρσες* ως φιλειρηνικό μήνυμα «μετριοπάθειας» ενόψει του αυξανόμενου «ηγεμονισμού» της Αθήνας (478 π.Χ.: ίδρυση της αττικής-δηλιακής συμμαχίας);
- ❖ Καλλιτεχνική μεταποίηση και καθολίκευση του ιστορικού πυρήνα: Αναγωγή του ιστορικού γεγονότος στη σφαίρα του υπερβατικού μύθου και αναγωγή ενός εθνικού θέματος σε πανανθρώπινο επίπεδο

Τέλος Ενότητας

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «**Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση**» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών,
Αικατερίνη (Καίτη) Διαμαντάκου 2015.

«Το θέατρο της Αρχαιότητας Α΄: Αισχύλος. Πέρσαι: Η τραγωδία της ιστορίας». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:

<http://opencourses.uoa.gr/courses/THEATRE102>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (1/3)

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνες/Σχήματα/Διαγράμματα/Φωτογραφίες

Εικόνα 1: Πέρσες, «Θέατρο Τέχνης», Θέατρο Ηρώδου του Αττικού, σκηνοθεσία: Κάρολος Κουν, 1965. Αρχείο του Θεάτρου Τέχνης. Μεταφέρθηκε από το: Πλ. Μαυρομούστακος (επιμ.), *Κάρολος Κουν. Οι παραστάσεις*, Αθήνα, 2008, σελ. 284-285.

Εικόνα 2: Μακέτα σκηνικού. Στο Σ. Γώγος, Κ. Γεωργουσόπουλος, Ομάδα Θεατρολόγων, *Επίδαυρος. Το αρχαίο θέατρο, οι παραστάσεις*, Αθήνα, 2002, σελ. 131.

Εικόνα 3: Πέρσες, «Εθνικό Θέατρο», κεντρική σκηνή, σκηνοθεσία: Φώτος Πολίτης, 1934. Στο *60 Χρόνια Εθνικό Θέατρο 1932-1992* (καλλιτεχνική επιμέλεια Χρ. Καραχρήστος, εισαγωγικό σημείωμα: Αλ. Σολομός), Κέδρος, Αθήνα, 1992, σελ. 34.

Εικόνα 4: Πέρσες, «Εθνικό Θέατρο», σκηνοθεσία: Dimiter Gotscheff, 2009. Στην επίσημη ιστοσελίδα του Ε.Θ. <http://www.n-t.gr/el/events/perses/print.php?a=658>

Εικόνα 5: Πέρσες, «Εθνικό Θέατρο», σκηνοθεσία: Λυδία Κονιόρδου., 2006
Φωτογραφία από το Πρόγραμμα της παράστασης.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (2/3)

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνες/Σχήματα/Διαγράμματα/Φωτογραφίες

Εικόνα 6: *Πέρσες*, «Εθνικό Θέατρο», σκηνοθεσία: Κώστας Μπάκας, 1990. Αρχείο του Εθνικού Θεάτρου – Οπτικοακουστικό υλικό, © Εθνικό Θέατρο 2008-2011, <http://www.nt-archive.gr/viewfiles1.aspx?playID=645&photoID=6378>

Εικόνα 7: *Πέρσες*, Θέατρο «Άττις», σκηνοθεσία: Θεόδωρος Τερζόπουλος, 1990. Στο Γ. Πάτσας, *Σκηνικά – Κοστούμια*, Αθήνα, 1995, σελ. 49.

Εικόνα 8: Θεατρικός Οργανισμός Κύπρου, σκηνοθεσία: Νίκος Χαραλάμπους, 1995. Στο Σ. Γώγος, Κ. Γεωργουσόπουλος, Ομάδα Θεατρολόγων, *Επίδαυρος. Το αρχαίο θέατρο, οι παραστάσεις*, Αθήνα, 2002, σελ. 412.

Εικόνα 9: *Πέρσαι*, Κ.Θ.Β.Ε., σκηνοθεσία: Σπύρος Ευαγγελάτος, 1978. Στο Σ. Γώγος, Κ. Γεωργουσόπουλος, Ομάδα Θεατρολόγων, *Επίδαυρος. Το αρχαίο θέατρο, οι παραστάσεις*, Αθήνα, 2002, σελ. 316.

Εικόνα 10: *Πέρσες*, «Εθνικό Θέατρο», σκηνοθεσία: D. Gotscheff , 2009. Στην επίσημη ιστοσελίδα του Ε.Θ. <http://www.n-t.gr/el/events/perses/?a=658>

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (3/3)

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνες/Σχήματα/Διαγράμματα/Φωτογραφίες

Εικόνα 11: *Πέρσες*, «Εθνικό Θέατρο», σκηνοθεσία: Λευτέρης Βογιατζής, 1999.

Αρχείο του Εθνικού Θεάτρου – Οπτικοακουστικό υλικό, © Εθνικό Θέατρο 2008-2011, <http://www.nt-archive.gr/viewFiles1.aspx?playID=423&photoID=11387>

Εικόνα 12: *Πέρσες*, «Εθνικό Θέατρο», σκηνοθεσία: Λυδία Κονιόρδου, 2006.

Φωτογραφία από το Πρόγραμμα της παράστασης.

Εικόνα 13: *Πέρσες*, Θέατρο «Άτις», σκηνοθεσία: Θεόδωρος Τερζόπουλος, 1990.

Στο Γ. Πάτσας, *Σκηνικά – Κοστούμια*, Αθήνα, 1995, σελ. 50.

Εικόνα 14: *Πέρσες*, «Εθνικό Θέατρο», σκηνοθεσία Dimiter Gotscheff, 2009. Στην

επίσημη ιστοσελίδα του Ε.Θ. <http://www.n-t.gr/el/events/perses/?a=658>